

ΑΙ ΩΡΙΓΕΝΙΣΤΙΚΑΙ ΕΡΙΔΕΣ (*)

ΥΠΟ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Θ. ΣΤΑΥΡΙΔΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ Ι. ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΧΑΛΚΗΣ

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τῶν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην Ὁριγενιστικῶν Ἐριδῶν. Ἐκ τῶν ὅσων ἐλέχθησαν καταφαίνεται, ὅτι ὁ κατὰ τοῦ Ὁριγένους ἀγὼν λαμβάνει πλέον συστηματικὴν μορφήν. Ὁ Ὁριγένης θεωρεῖται ὁ πῆγρ τοῦ Ἀρείου καὶ ἄλλων αἱρέσεων, αἵτινες ἀνεφάνησαν κατὰ τὴν ροὴν τοῦ χρόνου. Τὸ πρόσωπόν του οὕτω συνδέεται πρὸς αἱρέσεις, καταδικασθείσας ὑπὸ Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Μολαταῦτα, καίτοι γίνεται ἐνίοτε μνεία τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ, αἱ ἐπὶ Συνόδοις ἐξενεχθεῖσαι καταδικαὶ ἀναφέρονται μᾶλλον εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα καὶ ἀναθεματίζονται ἐν τῇ Δύσει καὶ ὑπὸ Ἐκκλησιῶν τινῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Ἐκτὸς τῆς τοιουτοτρόπου καταδίκης τῶν ἔργων τοῦ Ὁριγένους κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἀναζητοῦνται ὑπὸ τῶν Ἀντιωριγενιστῶν αἱ πλάναι τοῦ Ὁριγένους, αἵτινες καὶ ἐκτίθενται συστηματικῶς καὶ ἀριθμοῦνται. Μεταξὺ αὐτῶν εἰρήσκονται διδασκαλαί, αἱ ὁποῖαι ἀνεπτύχθησαν ἐπὶ τὸ συστηματικώτερον ὑπὸ τῶν δπαδῶν του. Οἱ κατάλογοι οὗτοι τῶν Ὁριγενιστικῶν πλανῶν θὰ ἀποτελέσουν ἀργότερον τὰ κριτήρια καὶ θὰ παράσχουν τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας τῆς συντηρητικῆς παρατάξεως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρὸς ὀριστικὴν καταδίκην τοῦ Ὁριγένους. Ἀνάλογον ὕλικὸν περιλαμβάνουν τὰ ἔργα τοῦ Ἱερωνύμου, τοῦ Ἐπιφανίου καὶ τοῦ Θεοφίλου. Εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῆ, ὅτι μετὰ τὸν Θεόφιλον ἐπὶ πολὺ χρονικὸν διάστημα τὸ πρόσωπον τοῦ Ὁριγένους παύει νὰ ἀπασχολῆ τὴν σκέψιν καὶ τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ ἀποτελῆ πέτραν σκανδάλου διὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν συνείδησιν.

4. Συμπληρωματικὰ περὶ τῶν κατηγορῶν καὶ τῶν θαυμαστῶν τοῦ Ὁριγένους κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα.

Καὶ κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα συναντῶμεν ὀρισμένους Ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς, ὁμιλοῦντας διὰ τὸν Ὁριγένην.

Ὁ Ἰουστινιανὸς διέσωσε τμήματα Ἐπιστολῆς τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας (412-444), ἀνεψιοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Θεοφίλου, πρὸς τοὺς ἐν Φουᾷ μοναχοὺς, ἔνθα ἀναιροῦνται αἱ κακοδοξίαι τοῦ Ὁριγένους περὶ τῆς μὴ ἀναστάσεως τῶν σωμάτων καὶ τῆς προῦπάξεως τῶν ψυχῶν.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 207 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

«Ἔστι δὲ ἡ τοιαύτη κακοδοξία — ἡ ἄρνησις τῆς ἀναστάσεως τῶν σωμάτων — τῆς Ὠριγένους φρενοβλαβείας· ὃν καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ὡς διαστρέφοντα τὴν ἀλήθειαν ἀπεκήρυξαν, καὶ ἀνεθεμάτισαν. Οὐ γὰρ ἐφρόνησεν ὡς Χριστιανός, ἀλλὰ ταῖς Ἑλλήνων ἀκολοθησας φλυαρίαις πεπλάνηται. Ἡ δὲ ἀρχὴ τοῦ νοσήματος ἐντεῦθεν αὐτῷ συμβέβηκε. Φησὶ γὰρ ὅτι προὔπαρχουσιν αἱ ψυχαὶ τῶν σωμάτων, καὶ ἀπὸ ἁγιασμοῦ παρηνέχθησαν εἰς ἐπιθυμίας πονηράς, καὶ ἀπέστησαν Θεοῦ· καὶ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας κατεδίκασεν αὐτὰς καὶ ἐσωμάτωσεν, καὶ εἰσὶν ἐν δεσμοτηρίῳ ἐν σαρκί»²⁰⁴.

Κατὰ τοῦ Ὠριγένους κατεφέρθησαν διὰ συγγραμμάτων ὁ προμνημονευθεὶς Θεόδωρος ὁ Μοιουεστίας (428) εἰς τὴν ἀπωλεσθεῖσαν μελέτην τοῦ «περὶ διαφορᾶς θεωρίας καὶ ἀλληγορίας» καὶ ὁ Ἀντίπατρος Βόστρων, μετὰ τὸ 455, εἰς ἐπίσης ἀπωλεσθεῖσαν μελέτην τοῦ κατὰ τοῦ Ὠριγένους, τὴν ὁποίαν καὶ ἐχρησιμοποίησαν πολλαχῶς οἱ Ἀντιωριγενισταὶ κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα.

Εἰς τὰς τάξεις τῶν θαυμαστῶν τοῦ Ὠριγένους δυνάμεθα νὰ καταλέξωμεν τὸν Συνέσιον τὸν Πτολεμαῖδος, τὸν Παλλάδιον καὶ τὸν Ἱστορικὸν Σωκράτη.

Ὁ Συνέσιος, ζήσας μεταξὺ τῶν ἐτῶν 370-412/415 περίπου, ἐγένετο Ἐπίσκοπος Πτολεμαῖδος τὸ 410. Οὗτος ἐμαθήτευσεν παρὰ τῇ φιλοσόφῳ Ὑπατία, καὶ τῇ ἐπιδράσει ταύτης ἐμυήθη εἰς τὴν Νεοπλατωνικὴν φιλοσοφίαν. Ὅτε ἐξελέγη Ἐπίσκοπος ἐδήλωσε ρητῶς, ὅτι θὰ ἐξακολουθῆ νὰ πιστεύῃ εἰς φιλοσοφικὰς τινὰς δοξασίας Νεοπλατωνικὰς καὶ Ὠριγενεζούσας, ἀντιστρατευομένης τὴν Ὁρθόδοξον Χριστιανικὴν διδασκαλίαν, περὶ τῆς προϋπάρξεως τῶν ψυχῶν, τῆς αἰωνιότητος τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀρνήσεως τῆς ἀναστάσεως τῶν σωμάτων.

«Οἶσθα δ' ὅτι πολλὰ φιλοσοφία τοῖς θρυλλουμένοις τούτοις ἀντιδιατάττεται δόγμασιν. Ἀμέλει τὴν ψυχὴν οὐκ ἀξιῶσω ποτὲ σώματος ὑστερογενῆ νομίζειν. Τὸν κόσμον οὐ φήσω καὶ τ' ἄλλα μέρη συνδιαφθεῖρεσθαι. Τὴν καθωμιλημένην ἀνάστασιν ἱερὸν τι καὶ ἀπόρρητον ἦγῃμαι, καὶ πολλοὺ δέω ταῖς τοῦ πλήθους ὑπολήψεσιν ὁμολογῆσαι»²⁰⁵.

Ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος, ὅστις εἶχε καταπολεμήσει τόσον σφοδρῶς τὸν Ὠριγενισμόν, ἐδέχθη τὴν ὁμολογίαν τοῦ Συνεσίου, ὅτι δὲν θὰ κηρύττη δημοσίως τὰς ἀντιθέτους πρὸς τὴν Χριστιανικὴν πίστιν

204. Λόγος κατὰ Ὠριγένους, ΜΕΠ 86, 967 - 9. Χρ. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἄν., σ. 373. Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Ἅγιος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας, Ἀλεξάνδρεια, 1933.

205. Συνέσιος, Ἐπ. 103, ΜΕΠ 66, 1485. Φωτίου, Μυριόβιβλος, 26, ΜΕΠ 103, 61. Ἴδε καὶ Δ. Σ. Μπαλάνου, ἐνθ' ἄν., σ. 417 - 422, ἐνθα καὶ σχετικὴ Βιβλιογραφία. Β. Altaner, ἐνθ' ἄν., σ. 241 - 2, ἐνθα καὶ σχετικὴ Βιβλιογραφία. Χρ. Παπαδοπούλου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, σ. 261 - 3. Τ. R. Halcomb, Synesius, in H. Wace and W. C. Piercy, op. cit., pp. 920-6.

φιλοσοφικὰς δοξασίας του καὶ τὸν ἐχειροτόνησεν Ἐπίσκοπον Πτολεμαΐδος καὶ Μητροπολίτην Πενταπόλεως τῆς Λιβύης.

Ὁ Παλλάδιος, Ἐπίσκοπος Ἐλενοπόλεως (363/364 — πρὸ τῆς Γ' ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, 431), ὅστις ἦλθεν εἰς ἐπικοινωνίαν πρὸς τὸν μοναχικὸν κόσμον τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ συνέζησε μετὰ τῶν μοναχῶν, κατέγραψε τὰς ἱστορίας αὐτῶν εἰς τὸ ἔργον του «ἡ Λαυσαϊκὴ Ἱστορία»²⁰⁶. Ἡ ἄλλη του μελέτη «Διάλογος Ἱστορικὸς πρὸς Θεόδωρον Διάκονον Ρώμης, περὶ βίου καὶ πολιτείας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου»²⁰⁷, ἡ ὁποία καὶ πολλάκις ἐχρησιμοποιήθη ἐν τοῖς προγενεστέροις, ἀποτελεῖ τὴν σπουδαιότητα πηγὴν διὰ τὰς σχέσεις Θεοφίλου καὶ Χρυσοστόμου. Ὁ Παλλάδιος ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Εὐαγρίου, παρ' οὗ καὶ ἔλαβε τὸν πρὸς τὸν Ὁριγένη θαυμασμόν²⁰⁸. Συνεδέετο στενώτατα μετὰ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον κατεδιώχθη ὑπὸ τῆς Ἀντιχρυσοστομικῆς μερίδος. Ὁ Παλλάδιος, μολοντί ἐθαύμαζε τὸν Ὁριγένη, δὲν φαίνεται νὰ ἐδέχετο καὶ τὰς κακοδοξίας αὐτοῦ. Παρὰ ταῦτα ὁμοῦς κατηγορήθη ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου καὶ τοῦ Ἱερωνύμου ἐπὶ Ὁριγενισμῷ.

Ὁ Ἐπιφάνιος, γράφων πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων Ἰωάννην λέγει, «Προφυλάσσου ἀπὸ τοῦ Γαλάτου Παλλαδίου, ὅστις ἤτι ποτε ἡμῖν προσφιλέης, νῦν δὲ δεῖται τοῦ ἑλέους τοῦ Θεοῦ, διότι τὴν Ὁριγένους κηρύσσει καὶ διδάσκει αἵρεσιν, ὅπως μὴ ἑξαπατήσῃ τινὰς τῶν ὑμῖν ἐμπεπιστευμένων καὶ προσελκύσῃ εἰς τὴν κακίαν τῆς πλάνης αὐτοῦ»²⁰⁹.

Καὶ παρὰ τῷ Φωτίῳ, ὁ Ἐπιφάνιος φέρεται ὡς μὴ ἐλθὼν εἰς Ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν μετὰ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν ΚΠολιν «διὰ τοὺς Ὁριγενειαστὰς Ἀμμώνιον, Εὐθύμιον, Εὐσέβιον, καὶ Ἡρακλείδην, καὶ Παλλάδιον»²¹⁰.

Ὁ δὲ Ἱερώνυμος λέγει περὶ τοῦ Παλλαδίου. «Ὁ Παλλάδιος, δουλικῆς φαυλότητος ἐπεχειρήσεν, ἵνα ἀνανεώσῃ τὴν αὐτὴν αἵρεσιν τοῦ Ὁριγένους καὶ ἤλεγξε τὴν ἀπὸ τοῦ Ἑβραϊκοῦ κειμένου μετάφρασίν μου»²¹¹.

206. ΜΕΠ 34, 995 - 1260. E. C. Butler, *The Lausiaca History of Palladius*, 2 vols., Cambridge, 1898-1904. A. Lucot, *Palladius. Histoire Lausiaque*, Paris, 1912. Ἰ. Φωκυλίδου, Παλλάδιος Ἐπίσκοπος Ἐλενοπόλεως καὶ ἡ Λαυσαϊκὴ ἱστορία, Νέα Σιών ΙΒ' (1902) 509 - 530. Ἀβγουστίνου μοναχοῦ, Παλλαδίου Ἐπισκόπου Ἐλενοπόλεως ἢ πρὸς Λαῖσον ἱστορία..., ἐξ Ἱεροσολυμιτικοῦ χειρογράφου τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, Ἱεροσόλυμα, 1914.

207. ΜΕΠ 47, 5 - 82. Κριτικὴ ἔκδοσις ὑπὸ P. R. Coleman - Norton, Cambridge, 1928.

208. Σωκράτους, E. I., IV, 23, ΜΕΠ 67, 521. Δ. Σ. Μπαλάνου, ἐνθ' ἀν. σ. 385.

209. Ἐπ. πρὸς Ἰωάννην Ἱεροσολύμων, παρὰ Ἱερωνύμου, Ἐπ. 51, 9, ΜΑΠ 22, 527. Ἰω. Φωκυλίδου, ἐνθ' ἀν., σ. 511 - 2.

210. Μυσιόβιβλος, 59, ΜΕΠ 103, 109.

211. Ἱερωνύμου, *Dialogus adversus Pelagianos*, Prologus, 2, ΜΑΠ 23, 497. Ἰω. Φωκυλίδου, αὐτόθι.

Αἱ κατὰ τοῦ Παλλαδίου κατηγορίαι τοῦ Ἐπιφανίου καὶ τοῦ Ἱερωνύμου θὰ ὀφείλωνται εἰς προσωπικούς των μᾶλλον λόγους, διότι ὁ Παλλάδιος συνεδέετο στενῶς μετὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, τοῦ Ρουφίνου, τοῦ Ἰωάννου Ἱεροσολύμων καὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ λόγῳ τοῦ ὅτι αἱ κατηγορίαι αὗται δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ στηριχθῶν οὔτε ἐπὶ τῶν ἔργων, οὔτε ἐπὶ τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας τοῦ Παλλαδίου²¹².

Ὁ Σωκράτης (περίπου 380 - 439) εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν του Ἱστορίαν (πρὸ τοῦ 439), ἐμφανίζεται ὡς θαυμαστῆς τοῦ Ὠριγένους. Ἐξιστορῶν τὰ γεγονότα τῶν Ὠριγενιστικῶν Ἐρίδων τῆς περιόδου ταύτης, τάσσεται μὲ τὴν παράταξιν τῶν φιλικῶς πρὸς τὸν Ὠριγένη Ἰσταμένων, τῶν μοναχῶν τῆς Νιτρίας, τοῦ Ἰωάννου Ἱεροσολύμων καὶ τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου. Εἰς ἰδιαιτέρον δὲ κεφάλαιον ὑπεραμύνεται τοῦ Ὠριγένους καὶ καταφέρεται κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐκείνου: τοῦ Μεθοδίου, τοῦ Εὐσταθίου, τοῦ Ἀπολιναρίου καὶ τοῦ Θεοφίλου.

«Αὕτη τῶν κακολόγων τετρακτύς, οὐ κατὰ ταῦτὸν ἐλθόντες, τὸν ἄνδρα διέβαλλον· ἄλλος γὰρ δι' ἄλλο ἐπὶ τὴν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν ἐχώρησαν, δεικνύντες ἕκαστοι, ὡς ὁ μὴ διέβαλλον, τοῦτο πάντως ἐδέξαντο. Ἐπειδὴ γὰρ ἄλλος ἄλλον δόγματος ὁ καθ' εἷς ἐπελαμβάνοντο, δῆλον ὡς ἕκαστος ὁ μὴ ἔσκωπτεν, τοῦτο ὡς ὀληθὲς πάντως ἐδέχοντο, τῷ ἀποσιωπᾶν ἐπαινῶν τοῦτο ὁ μὴ διέβαλλεν»²¹³.

Χαρακτηριστικὰ εἶναι καὶ τὰ ὄσα γράφει περὶ τοῦ Ὠριγένους ὁ Λατίνοσ μοναχὸς Βικέντιος ὁ ἐκ Λειρίνου (Ε' αἰών).

«Τίς ποτε ὑπῆρξεν εὐτυχέστερος τοῦ Ὠριγένους; Ἀναρίθμητοι ἐκ τῆς σχολῆς αὐτοῦ ἐξῆλθον διδάσκαλοι, ἀναρίθμητοι ἱερεῖς, ὁμολογηταὶ καὶ μίτυρες. Ἀλλὰ πόσον μέγας ὁ παρ' ἅπασιν δεικνυόμενος πρὸς αὐτὸν θαυμασμός, πόσον μεγάλη ἡ δόξα αὐτοῦ, πόσον μεγάλη ἡ χάρις αὐτοῦ, τίς δύναται νὰ περιγράψῃ ταῦτα; Ποῖος ἔχων ἔρωτα πρὸς τὴν θρησκείαν δὲν ἔσπευδε πρὸς αὐτὸν ἐκ τῶν ἐσχατιῶν τῆς γῆς; Ποῖος χριστιανὸς δὲν ἐσέβετο αὐτὸν σχεδὸν ὡς προφήτην; Ποῖος φιλόσοφος δὲν ἐσέβετο αὐτὸν ὡς διδάσκαλον; Ὁ Ὠριγένης ἐξετιμήθη οὐ μόνον ὑπὸ ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ αυτοκρατορικῶν προσώπων, ὡς λ. χ. ὑπὸ τῆς μητρὸς τοῦ αυτοκράτορος τῆς Ρώμης Ἀλεξάνδρου Σεβήρου, τῆς Ἰουλίας Μαμμαίας... Τίνες θὰ ἐπεθύμουν ἄνδρα τηλικούτου πνεύματος, τηλικαύτης χάριτος, μετὰ κουφότητος ν' ἀπαρνηθῶσι καὶ οὐχὶ μᾶλλον θὰ ἐπανελάμβανον τὸ ἀπόφθεγμα ἐκεῖνο· προτιμότερον ἠθέλομεν νὰ πλανώμεθα μετὰ τοῦ Ὠριγένους ἢ μετ' ἄλλων νὰ λέγωμεν τὴν ἀλήθειαν»²¹⁴.

212. Ἴδε Coleman - Norton, op. cit., pp. XV - XXVII. Butler, op. cit.

213. Σωκράτους, Ε. Ι., VI, 13, ΜΕΠ 67, 701 - 4.

214. Commonitorio, 17, ΜΑΠ 50, 662 - 4. Γ. Δέ ρ β ο υ, ἐνθ' ἄν., σ. 545 - 6.

Δ'. Η Γ' ΦΑΣΙΣ ΤΩΝ ΩΡΙΓΕΝΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΙΑΩΝ (ΣΤ' ΑΙΩΝ)

1. Τὰ πρὸ τῆς συγκλήσεως τῆς ἐν ΚΠόλει ἐπὶ Μηνᾶ Συνόδου (543).

Αἱ κατὰ τὰ τέλη τῆς Δ' καὶ τὰς ἀρχάς τῆς Ε' ἑκατονταετηρίδος Ὁριγενιστικά Ἔργα, μετὰ τὴν γνωστὴν τροπὴν, τὴν ὁποίαν ἔλαβον τὰ πράγματα διὰ τοῦ Ἱερωνύμου καὶ τοῦ Θεοφίλου, δὲν ἀπασχόλησαν ἐπὶ ἕνα αἰῶνα καὶ πλέον τὴν Ἐκκλησίαν. Μετὰ τό, ὁπωσδήποτε, ἀρκετὸν τοῦτο χρονικὸν διάστημα ἐπέπρωτο ἵνα διὰ μίαν ἀκόμη καὶ τελευταίαν φορὰν συνταράξουν τὴν Ἐκκλησίαν αἱ περὶ τὸν Ὁριγένη ζητήσεις, αἵτινες καὶ κατέληξαν τὴν φορὰν ταύτην εἰς τὴν καταδικὴν τοῦ προσώπου καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Ε' ἐν ΚΠόλει συγκληθείσης Οἰκουμενικῆς Συνόδου (553).

Καὶ κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ἀνευρίσκοντο θαναμασταὶ τινες τοῦ Ὁριγένους. Ἰδίως ὅμως αἱ ἀρχαὶ αὐτοῦ, εὐρεθεῖσαι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἄλλων φιλοσοφικῶν συστημάτων, ἐγένοντο ἀσπασταὶ ὑπὸ μοναχῶν τινῶν τῆς Παλαιστίνης. Τὸ γεγονός τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ ἱ. Εὐθύμιος δὲν ἐδέχθη εἰς τὸ μοναστήριόν του καὶ ἐξεδίωξεν Ὁριγενιστὰς μοναχοῦς²¹⁵. Ἡ Παλαιστίνη ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τῆς δράσεως τῶν Ὁριγενιστῶν μοναχῶν καὶ ἐντεῦθεν ὁ ἀγὼν μετατοπίζεται καὶ εἰς ἄλλας περιοχάς, ἰδίως δὲ τὴν ΚΠολιν²¹⁶.

Μία ἀπὸ τὰς πλέον περιφήμους ἐν Παλαιστίνῃ μοναχικὰς ἐγκαταστάσεις ἦτο ἡ Μεγάλῃ Λαύρα, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁποίας ὡς ἡγούμενος εὐρίσκειτο ὁ ἱ. Σάβας (439-532). Ἐξήκοντα περίπου μοναχοὶ ἐπαναστατήσαντες κατὰ τοῦ ἡγουμένου αὐτῶν ἀπεχώρησαν ἐκ τῆς Μεγάλῃς Λαύρας. Ἐλθόντες παρὰ τὴν Θεοκῶ ἐδρυσαν μίαν νέαν ἐγκατάστασιν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐκάλεσαν Νέα Λαύρα (507)²¹⁷. Ἡ Νέα Λαύρα κατέστη τὸ κέντρον τῶν Ὁριγενιστῶν

215. Κυρίλλου Σκυθοπολίτου, Βίος Εὐθυμίου, *Montfaucon, Analecta Graeca*, p. 52, Paris 1638.

216. Κυρίλλου Σκυθοπολίτου, Βίος Ἁγίου Σάβα. Ἐξεδόθη ὑπὸ J. B. Cotelier, *Ecclesiae Graecae Monumenta*, III, 220-376, Paris. 1688, N. Pomjalskij, *St. Petersburg*, 1890, E. Schwartz, *Kyrrillos von Skythopolis (T. U. 49)*, Leipzig, 1939, Ἰδε καὶ Χρ. Παπαδοπούλου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, σ. 181-234. Ἰω. Φωκυλίδου, Ἡ ἱερὰ Λαύρα Σάβα τοῦ Ἁγιασμένου, Ἀλεξάνδρεια, 1927. Β. Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, σ. 212-8. Ἰω. Καρμίρη, Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, 2 τόμοι, Ἀθῆναι, 1952-3, I, 168-181. Ἡλιουπόλεως Γενναδίου, Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Ἀθῆναι, 1953. d'Allès op. cit. Bonwetsch, op. cit. F. Diekamp, *Die Origenistischen Streitigkeiten im 6 Jahrhundert und das fünfte allgemeine Concil*, Münster, 1899. L. Duchesne, *L'Église au VIIème Siècle*, Paris, 1925, Fritz, op. cit. Fliche et Martin, op. cit., IV, 436-482. Hefele, *Histoire des Conciles*, trad. H. Leclercq, III, 1-132, Paris, 1909, Mansi, C. C., IX, 157-658.

217. Κυρίλλου, Βίος Σάβα, 36, E. Schwartz, p. 123. Χρ. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἄν., σ. 197-9. Ἰ. Φωκυλίδου, ἐνθ' ἄν., σ. 112 κ. ἐξ., 167-170.

μοναχῶν, οἵτινες ἐδέχοντο τὰς δοξασίας περὶ τῆς προϋπάξεως τῶν ψυχῶν, τῆς μετεμψυχώσεως (μετενσωματώσεως;) καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν πάντων. Ὁ ἱ. Σάβας, ἐφόσον ἔζη, ἐνδιεφέρετο, παρὰ τὰ διατρέξαντα, διὰ τὴν Νέαν Λαύραν καὶ κατέστησεν ἐν αὐτῇ ὡς πρῶτον ἡγούμενον τὸν Ἰωάννην (507-514). Τοῦτον διεδέχθη ὁ Παῦλος, ἀνὴρ ἀπλοῦς κατὰ τοὺς τρόπους καὶ τὸν χαρακτῆρα, ὃς καὶ παρέμεινεν ἐπὶ ἕξ μόνον μῆνας (514) εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἡγουμένου. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τούτου (514), εἰσῆλθον εἰς τὴν Νέαν Λαύραν τέσσαρες Ὠριγενισταὶ μοναχοί, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων εὗρισκετο ὁ Νόννος, ὅστις «χριστιανίζειν προσποιούμενος καὶ εὐλάβειαν ὑποκρινόμενος τὰ τῶν ἀθῆων Ἑλλήνων καὶ Ἰουδαίων καὶ Μανιχαίων δόγματα ἐφρόνει, τὰ ὑπὸ Ὠριγένους καὶ Εὐαγρίου καὶ Διδύμου περὶ προϋπάξεως μεμυθολογημένα»²¹⁸.

Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Παῦλον ἡγούμενος τῆς Νέας Λαύρας Ἀγαπητὸς (514-9), ἐξεδίωξε τοὺς Ὠριγενιστὰς μοναχοὺς ἕξ αὐτῆς. Μόλις δὲ τὸ 520, ὅτε ἡγούμενος τῆς Μονῆς ἦτο ὁ Μάμας, κατώρθωσαν, οἱ ὡς ἄνω μοναχοί, νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν Νέαν Λαύραν καὶ νὰ ἐντείνουν τὸ ἔργον τῆς διαδόσεως τῶν Ὠριγενιστικῶν ἀρχῶν εἰς ἅπαντα σχεδὸν τὸν μοναχικὸν κόσμον τῆς Παλαιστίνης, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐργαζόμενοι ἐν κρυπτῷ, ἀργότερον δὲ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱ. Σάβα (532) ἐν τῷ φανερῷ. Κατώρθωσαν σὺν τῷ χρόνῳ ὅπως λάβουν μὲ τὸ μέρος των τὸ Μοναστήριον τοῦ Μάρτυρος, τὴν λαύραν τοῦ Φιρμίνου, ἐπὶ χρονικόν τι διάστημα τὴν Μεγάλην Λαύραν καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἐρήμου μοναστήρια²¹⁹.

Ὁ ἱ. Σάβας μετέβη τὸ 531 εἰς τὴν ΚΠολιν. Μεταξὺ τῶν συνοδῶν του ἦτο καὶ ὁ Λεόντιος ὁ Βυζάντιος²²⁰, ἐκ τῆς Νέας Λαύρας, ὁπαδὸς τῶν Ὠρι-

218. Κυρίλλου, Βίος Σάβα, 36, E. Schwartz, p. 124. Ἰ. Φωκυλίδου, αὐτ., σ. 180.

219. Κυρίλλου, Βίος Σάβα, 83, Schwartz, σ. 188. Β. Στεφανίδου, ἐνθ' ἀν., σ. 213.

220. Κυρίλλου, Βίος Σάβα, 72, 74, Schwartz, σ. 176, 179. Ὁ Fr. Loofs εἰς τὸ ἔργον του Leontious von Byzanz, I, (T. U. 3, 1/2), Leipzig, 1887, προσεπάθησεν ἐκ τῶν ὀλίγων καὶ συγκεχυμένων περὶ τοῦ Λεοντίου πληροφοριῶν νὰ γράψῃ τὴν βιογραφίαν τοῦ ἀνδρός. Πάσας τὰς πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Λεοντίου συνδεομένας πληροφορίας τὰς ἐδέχθη ὡς ἀναφερομένας εἰς τὸν Λεόντιον τὸν Βυζάντιον. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα γνωρίζομεν τὸν Λεόντιον τὸν Σκύθην, ὅστις ἐμφανίζεται ἐν Ρώμῃ καὶ ΚΠόλει κατὰ τὰ ἔτη 518-520, τὸν Λεόντιον τὸν Βυζάντιον, τὸν Νεολαυρίτην μοναχὸν καὶ ἀκόλουθον τοῦ Νόννου, τὸν ἐλθόντα εἰς ΚΠολιν μετὰ τοῦ ἱ. Σάβα τὸ 531 καὶ παραμείναντα ἐνταῦθα, ἐπανελθόντα δὲ τὸ 537 ἢ 538 εἰς Παλαιστίνην. Εἰς τὴν ἐν ΚΠόλει τὸ 533 συζήτησιν μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τῶν Σευηριακῶν παρεούρισκετο καὶ ὁ Λεόντιος «vir venerabilis, monachus et apocri-siarius patrum in sancta civitate constitutorum», Mansi, C. C, VIII, 818. Εἰς δὲ τὴν ἐν ΚΠόλει «κατ' Ἀνθίμου καὶ Σευήρου» τὸ ἔτος 536 ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Μηγᾶ συνελθοῦσαν Σύνοδον παρίσταται ὁ «Λεόντιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος το-

γενιστικῶν ἀρχῶν. Ὁ ἱ. Σάββας πληροφορηθεὶς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐξεδίωξε τὸν Λεόντιον ἐκ τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ, καθὼς καὶ τοὺς προσκειμένους εἰς τὸν Θεόδωρον τὸν Μοισουετίας, καὶ ἐπανακάμψας εἰς Παλαιστίνην ἀπέθανε

ποτηρητῆς πάσης ἐρήμου», Αὐτ., 911. Τέλος ἔχομεν τὸν περιφρήμον θεολόγον τοῦ ΣΤ' αἰῶνος Λεόντιον, τὸν ὁποῖον τὰ χειρόγραφα τῶν συγγραμμάτων του καλοῦν «ἐρημίτην» Vaticanus, 2195. Laudianus, 92. E d. S c h w a r t z, Kyrillos von Skythopolis, σ. 388, ὑπόσημ. 2. Ὁ Duchesne δέχεται τρία πρόσωπα φέροντα τὸ ὄνομα τοῦ Λεοντίου, τὸν Λεόντιον τὸν Σκύθη, τὸν Λεόντιον τὸν Βυζάντιον καὶ Νεολαυρίτην μοναχὸν καὶ Λεόντιον τὸν ἠγούμενον καὶ ἀποκρισιάριον τῶν μοναχῶν τῆς Παλαιστίνης. Ἐνθ' ἀν., σ. 83 καὶ ὑπόσημ. 1, σ. 167 καὶ ὑπόσημ. 1, σ. 169. Ὁ Grumel μᾶλλον ταυτίζει τὸν Λεόντιον τὸν Βυζάντιον, τὸν Νεολαυρίτην μοναχόν, τὸν Λεόντιον τὸν ἠγούμενον καὶ ἀποκρισιάριον τῶν μοναχῶν πρὸς τὸν Λεόντιον τὸν θεολόγον. Leonce de Byzance. D. T. C., IX, Paris, 1926, 400 - 426. Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Δ. Σ. Μπαλάνοσ δέχεται τὴν αὐτὴν γνώμην. Ἐνθ' ἀν., σ. 518 - 9. Ὁ Γερμανὸς E d. S c h w a r t z εἰς τὴν ἐργασίαν του Kyrillos von Skythopolis, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Loofs, ἐδέχθη τρεῖς Λεοντίους: τὸν Σκύθη, τὸν Λεόντιον τὸν Βυζάντιον, τὸν Νεολαυρίτην, ἠγούμενον καὶ ἀποκρισιάριον καὶ τὸν Λεόντιον τὸν Θεολόγον ἢ ἀπλῶς «ἐρημίτην». Τὰς ἀπόψεις ταύτας τοῦ Schwartz ἀσπάζεται καὶ ὁ καθηγητῆς ἀρχμ. Βασίλειος Στεφανίδης, αὐτ., σ. 213, 306 - 7. Ὁ A l t a n e r δέχεται δύο πρόσωπα, τὸν Λεόντιον τὸν Σκύθη καὶ τὸν Λεόντιον τὸν Βυζάντιον ἢ Ἐρημίτην. Ἐνθ' ἀν., σ. 468. Καὶ ὁ κ. Α. Θεοδώρου ἀκολουθεῖ τὰ ὑπὸ τοῦ G r u m e l καὶ τοῦ κ. Μπαλάνοσ λεγόμενα. Χριστολογικὴ ὁρολογία καὶ διδασκαλία Λεοντίου τοῦ Βυζαντίου, «Θεολογία» ΚΣΤ' (1955) 212 - 3, ΚΖ' (1956) 42 - 4.

Ὁ θεολόγος Λεόντιος ὁ Βυζάντιος, τοῦλάχιστον ἐκ τῶν διασωθέντων μέχρις ἡμῶν γνησίων ἔργων του, δὲν φαίνεται νὰ ἀκολουθῆ δοξασίαις τοῦ Ὁριγένους. Οὔτε ὁμως καὶ τάσσεται μὲ τὴν μερίδα τῶν Ἀντιωριγενιστῶν. Εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματί του φερομένην ἐργασίαν περὶ τῶν αἰρέσεων, ἣτις εἶναι «μεταγεστέρα ἐπεξεργασία ἀπολεσθέντος ἔργου τοῦ Λεοντίου, ὑπὸ τὸν τίτλον Σχόλια», Δ. Σ. Μπαλάνοσ, αὐτ., γίνεται μνεῖα τοῦ Ὁριγένους καὶ τῶν αἰρετικῶν αὐτοῦ δοξασιῶν περὶ τῆς ὑποτάξεως τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, περὶ τῆς προϋπάρξεως τῶν ψυχῶν καὶ τῆς Δημιουργίας καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν πάντων, αἵτινες καὶ καταπολεμοῦνται. Σχόλια, X, ΜΕΠ 86, 1264 - 8. Εἰς ἕτερον χωρίον ὁ Λεόντιος ἐν συνδέσει πρὸς ὅσα ἔλεγον οἱ Νεστοριανοὶ ὑπὲρ τοῦ Διοδώρου τοῦ Ταρσοῦ, τοῦ λαβόντος Ἐπιστολάς τοῦ Μ. Βασιλείου, λέγει περὶ τοῦ Ὁριγένους, «Τὸν δὲ Ὁριγένην οὐ θαυμάζουσι, ὅτι ὁ τῶν θαυμάτων ἐπάνωμος Γρηγόριος, τὸν ἐξιτήριον συντάττων, μυρίους ἐγκωμίων διέξεισιν εἰς αὐτὸν κύκλους». Κατὰ Νεστοριανῶν καὶ Εὐτυχιανῶν, Λόγος 3, 40, ΜΕΠ 861, 1377. Ὁ G r u m e l ἀνευρίσκει ἐνταῦθα ἐνδειξιν θαυμασμοῦ πρὸς τὸν Ὁριγένην ὑπὸ τοῦ Λεοντίου, Ἐνθ' ἀν., σ. 425. Ἐνθ' τὸ χωρίον τοῦτο «κατὰ τὸν λατῖνον μεταφραστὴν De Torres καὶ τὸν διακεκριμένον ἑλληνιστὴν E d. S c h w a r t z, πρέπει νὰ ἀναγνωσθῆ ἢ ἐρωτηματικῶν καὶ τὸ ὁποῖον ἐκφράζει μομφὴν κατὰ τοῦ Ὁριγένους». Β. Στεφανίδου, Ἐνθ' ἀν., σ. 306 - 7. Τέλος εἰς δύο σημεία φαίνεται ὁ Λεόντιος νὰ ὁμιλῆ περὶ τῶν Ὁριγενιστῶν Νόννου καὶ Εὐαγγρίου, καθὼς διαπιστοῦται ἐκ τῶν ὑπόσημειώσεων εἰς τὰ ἔργα του. Ὁ Νόννος ἀναφέρεται ὡς εὐλαβῆς «καὶ Θεὸς ἀνήρ». Κατὰ Νεστοριανῶν καὶ Εὐτυχιανῶν, Λόγος 1, ΜΕΠ, 86, 1273 - 6. Καὶ ὁ Εὐάγγελος ὡς «ἀνήρ θεόσοφος». Αὐτ., σ. 1285.

τὸ ἔτος 532. Ὁ μοναχὸς Λεόντιος παρέμεινεν εἰς τὴν ΚΠολιν καὶ συνεδέθη μετὰ τοῦ Πρεσβυτέρου καὶ Κειμηλιάρχου τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας «πάπα» Εὐσεβίου. Ἐν ΚΠόλει, πιθανώτατα ἐγένετο ἰδρυτῆς καὶ ἡγούμενος μοναστηρίου καὶ διετέλει ἀποκρισιάρχος τῶν μοναχῶν τῆς Παλαιστίνης. Ὡς τοιοῦτος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν ΚΠόλει τὸ 533 γενομένην σύσκεψιν μεταξὺ Ὀρθοδόξων καὶ Σευηριανῶν καὶ τὴν κατὰ τὸ ἔτος 536, ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Μηνᾶ, κατ' Ἀνθίμου καὶ Σευήρου Σύνοδον. Εἰς τὴν Σύνοδον ταύτην πικρουργήθη καὶ οἱ ἐκ Παλαιστίνης Ὠριγενισταὶ μοναχοὶ Δομετιανός, ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Μαρτυρίου καὶ Θεόδωρος ὁ Ἀσκιδᾶς, ἑξάρχων τῆς Νέας Λαύρας. Ἀμφότεροι, τὸ ἐπόμενον ἔτος 537, ἐνεργείαις τοῦ Λεοντίου καὶ Εὐσεβίου ἐξελέγησαν Ἐπίσκοποι, ὁ μὲν Δομετιανὸς Ἀγκύρας, ὁ δὲ Θεόδωρος ὁ Ἀσκιδᾶς Καισαρείας Καππαδοκίας. Οἱ νέοι Ἐπίσκοποι παρέμειναν εἰς τὴν Βασιλεύουσαν καὶ παντοιοτρόπως ἐβοήθησαν τοὺς Ὠριγενιστάς.

Εἰς τὴν Παλαιστίνην οἱ Ὠριγενισταὶ μοναχοί, καὶ δὴ ὁ Νόννος μετὰ τοῦ ἤδη ἐπανεληθόντος ἐκ ΚΠόλεως Λεοντίου (538), ἐνέτειναν τὴν δρασιν αὐτῶν. Ἀφ' ἑτέρου, καὶ οἱ ἐν τῇ Μεγάλῃ Λαύρᾳ Ἀντιωριγενισταὶ προητιμάζοντο διὰ τὸν ἀγῶνα. Ὁ διαδεχθεὶς τὸν ἱ. Σάβαν Μελιτᾶς (532-537), διετήρησε σιωπηλὴν μᾶλλον ἀντίστασιν. Ὁ τοῦτου ὅμως διάδοχος Γελάσιος (537-545), δεδηλωμένος Ἀντιωριγενιστής, διέταξεν ὅπως ἀναγνωσθῇ ἐπ' Ἐκκλησίας τὸ κατὰ τοῦ Ὠριγένους σύγγραμμα τοῦ Ἀντιπάτρου, Ἐπισκόπου Βόστρων, τὸ ἐπιγραφόμενον Ἀντίρρησις²²¹. Ἡ πράξις αὕτη ἐτάραξε τοὺς ἐν τῇ Μεγάλῃ Λαύρᾳ Ὠριγενιστάς μοναχοὺς, οἱ ὅποιοι περὶ τοὺς τεσσαράκοντα ὄντες, μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ των ἐγκατέλειψαν τὴν Μεγάλην Λαύραν καὶ κατέφυγον εἰς τὴν Νέαν Λαύραν (541). Ἐκεῖθεν ἀπεφασίσθη ὅπως ἐπιδράμουν κατὰ τῆς Μεγίλης Λαύρας καὶ καταστρέψουν τὰς ἐγκαταστάσεις αὐτῆς. Οἱ τῆς Νέας Λαύρας ἀνέλιβον τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, δὲν ἡδυνήθησαν ὅμως νὰ τὴν φέρουν εἰς πέρας καὶ ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι εἰς τὸ Μοναστήριόν των.

Ἐν τῷ μεταξὺ συνέβησαν ὀρισμένα γεγονότα, ἅτινα ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς καθόλου πορείας τῶν πραγμάτων.

Εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Γάζης (542), συνελθοῦσαν κατὰ τοῦ Παύλου Ἀλεξανδρείας (539-542), κατηγορουμένου ἐπὶ φόνῳ ἱερέως, παρευρίσκοντο, μ. ἄ., ὁ Λατῖνος Διάκονος Πελάγιος, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης καὶ ὁ «πάπας» Εὐσέβιος, ὁ Κειμηλιάρχης τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἐπισκόπου ΚΠόλεως, οἵτινες διελθόντες ἐκ Παλαιστίνης ἐπληροφορήθησαν τὰ γενόμενα καὶ ἐνδιαφέρθησαν ἐμπρά-

221. Κυρίλλου, Βίος Σάβα, 84, Schwartz, σ. 189.

κτως δι' αὐτά. Ὁ μὲν Πελάγιος ἦτο μὲ τὴν παράταξιν τῶν Ἀντιωριγενιστῶν, ὁ δὲ Εὐσέβιος συνεπάθει τοὺς Ὁριγενιστάς²²².

Ὁ Εὐσέβιος, ἔλθων εἰς τὴν Μεγάλην Λαύραν, ἐξηνάγκασε τὸν ἡγούμενον αὐτῆς Γελάσιον (542), νὰ πράξῃ δύο τινά: α') νὰ δεχθῇ ἐκ νέου τοὺς τεσσαράκοντα Ὁριγενιστάς μοναχοὺς, ἢ β') νὰ ἐκδιώξῃ ἐκεῖθεν τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. Ὁ Γελάσιος ἐπραξε τὸ δεύτερον. Οἱ ἐκ τῆς Μεγάλης Λαύρας ἐκδιωχθέντες μοναχοὶ κατέφυγον εἰς τὸν Πατριάρχην Ἀντιοχείας Εὐφραῖμ (526-546) καὶ ὑπέβαλον εἰς τὴν κρίσιν αὐτοῦ τὰ κατ' αὐτούς. Προσέτι δὲ παρουσίασαν καὶ τὴν «Ἀντίωρησιν» τοῦ Ἀντιπάτρου. Ὁ Εὐφραῖμ τότε διὰ Συνόδου κατεδίκασε τὸν Ὁριγενισμόν.

Οἱ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ πρὸ τοῦ τοιοῦτου ἠθέλησαν νὰ ἐκδικηθοῦν τὸν Εὐφραῖμ καὶ τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Θεοδώρου Ἀσκιδᾶ, τοῦ Δομετιανοῦ καὶ τοῦ Λεοντίου, ὅστις ἔλθων εἰς ΚΠολιν ἀποθνήσκει τὸ 542/544, ἀναγκάζουν τὸν Ἱεροσολύμων Πέτρον, ὅπως διαγράψῃ ἐκ τῶν διπτύχων τὸ ὄνομα τοῦ Ἀντιοχείας Εὐφραῖμ. Ὁ Πέτρος φοβηθεὶς τὸ ἐπραξεν. Ἐν ταῦτῳ ὅμως ἀποφασίζει ὅπως ἐκκαλέσῃ τὸ ὄλον ζήτημα εἰς τὸν Αὐτοκράτορα Ἰουστινιανόν. Πρὸς τοῦτο ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς Ἀντιωριγενιστάς ἡγουμένους Γελάσιον τῆς Μεγάλης Λαύρας καὶ Σωφρόνιον τοῦ Ἁγίου Θεοδοσίου, ὅπως ὑποβάλουν Λίβελλον κατὰ τῶν Ὁριγενιστῶν μετὰ τῆς αἰτήσεως, ὅπως μὴ διαγραφῇ ἐκ τῶν διπτύχων τὸ ὄνομα τοῦ Ἀντιοχείας Πέτρου. Τὸν Λίβελλον τοῦτον, μετ' ἰδιαιτέρου σημειώματος περὶ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν Ὁριγενιστῶν μοναχῶν, ἀπέστειλεν εἰς ΚΠολιν. Τὸν Πέτρον ὑπεστήριξαν παρὰ τῷ Ἰουστινιανῷ ὁ Πατριάρχης ΚΠόλεως Μηνᾶς (536-552) καὶ ὁ παπικὸς ἀντιπρόσωπος Πελάγιος, ὁ ἀντίπαλος Θεοδώρου τοῦ Ἀσκιδᾶ.

2. Ἡ ἐπὶ Πατριάρχου Μηνᾶ συνελθοῦσα ἐν ΚΠόλει Σύνοδος (543) καὶ τὰ μετ' αὐτήν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός, λαβὼν γνῶσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Ἱεροσολύμων Πέτρου ἀποσταλέντων αὐτῷ κειμένων, καὶ πιθανάτατα τῇ προτροπῇ τοῦ Πατριάρχου ΚΠόλεως Μηνᾶ καὶ τοῦ Παπικοῦ ἀντιπροσώπου Πελαγίου καὶ μὲ σκοπὸν νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν συντηρητικὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παράταξιν ἐξέδωκε τὸ Διάταγμά του²²³ κατὰ τοῦ Ὁριγένους, ἐπιγραφόμενον «Λόγος

222. Liberatus, Breviarium, 23, ΜΑΠ 68, 1046. Κυρίλλου, Βίος Σάβα, 84, Schwartz, σ. 191.

223. Ὁ Ἰουστινιανός ἐθεώρει καθήκον του, ὅπως ἀναμιγνῆται εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικά πράγματα καὶ προσπαθῇ νὰ καθορίξῃ διὰ βασιλικῶν Διαταγμάτων τὰ θεολογικὰ προβλήματα, ἅτινα ἀπασχολοῦν τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐκέκτετο θεολογικὴν κατάρτισιν. Ἀναμφιβόλως ὅμως εἶχε περὶ αὐτὸν Ἐκκλησιαστικοὺς συμβούλους Κληρικούς, οἵτινες ἀπετέλουσαν τὸ πνευματικὸν αὐτοῦ ἐπιτελεῖον. Ὁ Αὐτοκράτωρ οὕτως ἐξέδωκε τέσσαρα τοιαῦτα Διατάγματα:

α') πρὸς ἐπιβολὴν τῆς θεοπασχητικῆς φράσεως «τὸν ἕνα τῆς Τριάδος πεπον-

τοῦ εὐσεβεστάτου ἡμῶν βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, καταπεμφθεὶς πρὸς Μηνᾶν τὸν ἀγιώτατον καὶ μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον τῆς εὐδαίμονος πόλεως καὶ πατριάρχην, κατὰ Ὡριγένους τοῦ δυσσεβοῦς, καὶ τῶν ἀνοσίων αὐτοῦ δογματῶν», εἰς τὸν ὁποῖον συνήπτοντο καὶ δέκα κατὰ Ὡριγένους ἀναθεματισμοί²²⁴.

Τὸ Διάταγμα τοῦτο ἀπεστάλη τὸ 543 πρὸς τὸν Πατριάρχην Μηνᾶν, ὁ ὁποῖος τὸ εἰσήγαγεν εἰς τὴν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος συγκληθεῖσαν Ἐνδημοῦσαν ἐν ΚΠόλει Σύνοδον, τὴν ἀσχοληθεῖσαν εἰδικῶς μὲ τὴν καταδίκην τοῦ Ὡριγένους. Εἶναι δὲ ἀρκετὰ ἐκτενές.

Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Λόγου ὁ Ἰουστινιανὸς θεωρεῖ ὡς καθῆκόν του τὴν διατήρησιν τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας.

«Ἡμῖν μὲν ἀεὶ σπουδὴ γέγονέ τε καὶ ἔστι τὸ τὴν ὀρθὴν καὶ ἀμώμητον πίστιν τῶν Χριστιανῶν, καὶ τὴν κατάστασιν τῆς ἀγιωτάτης τοῦ Θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας ἀτάραχον διὰ πάντων φυλάττεσθαι, καὶ ταύτην πρῶτην τῶν ἄλλων τὴν φροντίδα τιθέμεθα»²²⁵.

Ἐκ τῶν Λιβέλλων καὶ τῶν προσωπικῶν ἐπαφῶν μετὰ τοῦ Πατριάρχου Μηνᾶ ἐπληροφορήθη τὴν ὑπαρξίν προσώπων τινῶν, ἅτινα «Ὡριγένους τε καὶ τῶν Ἑλληνικῶν, καὶ Ἀρειανικῶν, καὶ Μανιχαϊκῶν αὐτοῦ δογμάτων ἀντιποιοῦνται, δι' ὧν ἐκεῖνος εἰς βόθρον ἐνέπεσεν»²²⁶. Κατόπιν παραθέτει κατὰ σειρὰν τὰς πλάνας τοῦ Ὡριγένους, ἀντλῶν ἐκ τοῦ «Περὶ Ἀρχῶν» ἔργου του, καὶ τὰς ἀνατρεπτικὰς τούτων γνώμας τῶν Πατέρων, παρεμβάλλων ἱστορικὰς τινὰς μαρτυρίας περὶ τῶν σχέσεων «τοῦ μανέντος Ὡριγένους» πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους Ἀλεξανδρείας Ἡορκλᾶν καὶ Δημήτριον καὶ περὶ τῆς στάσεως τῶν Ἐπισκόπων τούτων, ὡς καὶ τοῦ Πέτρου, τοῦ Θεοφίλου καὶ τοῦ Κυρίλλου ἀπέναντι τοῦ Ὡριγένους²²⁷.

Ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ «Λόγου» τούτου, ὁ Ἰουστινιανὸς θεωρεῖ τὸν Ὡριγένην ὡς παρασχόντα εἰς πάντας σχεδὸν τοὺς αἰρετικοὺς «ὑλὴν ἀπωλείας καὶ βλασφημίας» «καὶ παρὰ τῶν ἀγίων πατέρων ἔκπαλαι ὑπὸ ἀνάθεμα...

θεῖναι σαρκί» (533, ἀνανεωσάσης τὴν πλαισιωτέραν ὁμοίαν «ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς», ἦν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος εἰς προσθέσει εἰς τὸν τρισάγιον ὕμνον μετὰ τὸ «ἅγιος ἀθάνατος»),

β') πρὸς καταδίκην τοῦ Ὡριγένους καὶ τῶν συγχρόνων Ὡριγενιστῶν (543),

γ') πρὸς καταδίκην τῶν τριῶν κεφαλαίων (544) καὶ

δ') πρὸς ἐπιβολὴν τοῦ Ἀφθαρτοδοκητισμοῦ (564) Ἰ. Καρμίρη, ἐνθ' ἀν., I, 169. E d. S c h w a r t z, Zur Kirchenpolitik Iustinians, Sitzungsberichte München, 1940, pp. 32 - 72.

224. ΜΕΠ 86¹, 945 - 989. Mansi, C. C., IX, 488 - 533. Οἱ Ἀναθεματισμοὶ αὐστηρῶς εἰπεῖν εἶναι ἑννέα τὸν ἀριθμὸν.

225. Λόγος κατὰ Ὡριγένους, ΜΕΠ 86¹, 945 - 7.

226. Αὐτ., στ., 947.

227. Αὐτ., στ. 947, 979.

μετὰ τῶν μυσαρῶν αὐτοῦ δογμάτων» διατελοῖντα ²²⁸. Τὸν ὀνομάζει «δυσσεβῆ», «μανέντα», «θεομάχον», «φρενοβλαβῆ», «αἰρετικόν» ²²⁹.

Ἐν τέλει προτρέπει τὸν Μηνᾶν ὅπως συγκαλέσῃ Ἐνδημοῦσαν Σύνοδον, εἰς τὴν ὁποῖαν θὰ παρακαθήσουν οἱ Ἐπίσκοποι καὶ οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναστηρίων, πρὸς καταδίκην τοῦ προσώπου, τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ὁριγένους.

«Καὶ παρασκευάσαι πάντας ἐγγράφως τὸν εἰρημένον δυσσεβῆτε, καὶ θεομάχον Ὁριγένην, τὸν καὶ Ἀδαμάντιον, πρεσβύτερον γενόμενον τῆς κατὰ Ἀλεξάνδρειας ἀγιωτάτης ἐκκλησίας, καὶ τὰ αὐτοῦ μυσαρὰ καὶ ἀσεβῆ δόγματα, καὶ τὰ ὑποτεταγμένα πάντα κεφάλαια πᾶσι τρόποις ἀναθεματίσαι».

Τὸν προτρέπει ὅπως ἀποστείλῃ τὰς ἀποφάσεις ταύτας εἰς ἅπαντας τοὺς ὑπ' αὐτὸν Ἐπισκόπους καὶ ἡγουμένους διὰ νὰ ὑπογράψουν καὶ ὅπως τοῦ λοιποῦ μηδεὶς προάγεται εἰς Ἐπίσκοπον ἢ ἡγούμενον μοναστηρίου ἄνευ τοῦ ἀναθεματισμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων αἰρετικῶν καὶ τοῦ Ὁριγένους ²³⁰. Ἀνακοινοῦται τὴν ἀποστολὴν τοῦ παρόντος Διατάγματος καὶ πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους Ρώμης, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων. Ἐν τέλει δὲ συνάπτει κατάλογον χωρίων ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Ὁριγένους ²³¹, καὶ τοὺς δέκα κατ' αὐτοῦ ἀναθεματισμούς ²³², οἷνιν, τρόπον τινά, ἀποτελοῦν περίληψιν τοῦ ὅλου «Λόγου». Οἱ ἀναθεματισμοὶ οὗτοι ἔχουν ὡς ἑξῆς:

1) Εἴ τις λέγει ἢ ἔχει, προϋπάρχειν τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς, οἷα πρῶην νόας οὔσας καὶ ἀγίας δυνάμεις, κόρον δὲ λαβούσας τῆς θείας θεωρίας, καὶ πρὸς τὸ χεῖρον τραπέισας, καὶ διὰ τοῦτο ἀποφυγείσας μὲν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης, ἐντεῦθεν δὲ ψυχὰς ὀνομασθείσας, καὶ τιμωρίας χάριν εἰς σώματα καταπεμφείσας, ἀνάθεμα ἔστω.

2) Εἴ τις λέγει ἢ ἔχει, τὴν τοῦ κυρίου ψυχὴν παοῦπάρχειν, καὶ ἡνωμένην γεγενῆσθαι τῷ Θεῷ λόγῳ πρὸ τῆς ἐκ παρθένου σαρκώσεώς τε καὶ γεννήσεως, ἀνάθεμα ἔστω.

3) Εἴ τις λέγει ἢ ἔχει πρῶτον πεπλάσθαι τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς ἀγίας παρθένου, καὶ μετὰ ταῦτα ἐνωθῆναι αὐτῷ τὸν Θεὸν λόγον, καὶ τὴν ψυχὴν ὡς προϋπάρξασαν, ἀνάθεμα ἔστω.

4) Εἴ τις λέγει ἢ ἔχει, πᾶσι τοῖς ἐπουρανίοις ταγμασὶν ἐξομοιωθῆναι, τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον, γενόμενον τοῖς Χερουβὶμ Χερουβίμ, καὶ τοῖς Σεραφίμ Σεραφίμ, καὶ πάσας ἀπλῶς ταῖς ἄνω δυνάμεσιν ἐξομοιωθέντα, ἀνάθεμα ἔστω.

5) Εἴ τις λέγει ἢ ἔχει, ἐν τῇ ἀναστάσει σφαιροειδῆ τὰ τῶν ἀνθρώπων

228. Αὐτ., στ. 949, 979.

229. Αὐτ., στ. 949, 973, 979.

230. Λόγος κατὰ Ὁριγένους, ΜΕΠ 886. 979 - 981.

231. Αὐτ., στ. 981 · 9.

232. Αὐτ., στ. 989. Ἰ. Κ α ρ μ ῖ ρ η, ἐνθ' ἀν., I, 178 - 9 ὑποσημ. 1.

ἐγείρεσθαι σώματα, καὶ οὐχ ὁμολογεῖ ὀρθίους ἡμᾶς ἐγείρεσθαι, ἀνάθεμα ἔστω.

6) Εἴ τις λέγει ἢ ἔχει, οὐρανὸν καὶ ἥλιον καὶ σελήνην καὶ ἀστέρας καὶ ὕδατα τὰ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν ἐμπύχους καὶ (λογικᾶς) ὕλικας εἶναι τινὰς δυνάμεις, ἀνάθεμα ἔστω.

7) Εἴ τις λέγει ἢ ἔχει, ὅτι ὁ δεσπότης Χριστὸς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι σταυρωθήσεται ὑπὲρ δαιμόνων, καθὰ καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπων, ἀνάθεμα ἔστω.

8) Εἴ τις λέγει ἢ ἔχει, ἢ πεπερασμένην εἶναι τὴν τοῦ Θεοῦ δυνάμιν, καὶ (ἢ) τοσαῦτα αὐτὸν δημιουργῆσαι, ὅσον περιδράξασθαι, καὶ νοεῖν ἡδύνάτο, ἢ τὰ κτίσματα συναΐδια εἶναι τῷ Θεῷ, ἀνάθεμα ἔστω.

9) Εἴ τις λέγει ἢ ἔχει, πρόσκαιρον εἶναι τὴν τῶν δαιμόνων καὶ ἀσεβῶν ἀνθρώπων κόλασιν, καὶ τέλος κατὰ τινὰ χρόνον αὐτὴν ἔξιν, ἢ γοῦν ἀποκατάστασιν γενέσθαι δαιμόνων, ἢ ἀσεβῶν ἀνθρώπων, ἀνάθεμα ἔστω.

10) ᾿Ανάθεμα καὶ ᾿Ωριγένει τῷ ᾿Αδαμαντίῳ, τῷ ταῦτα ἐκθεμένῳ μετὰ τῶν μυσαρῶν αὐτοῦ καὶ ἐπικαταράτων ἐναγῶν τε δογμάτων, καὶ παντὶ προσώπῳ φρονοῦντι ταῦτα, ἢ ἐκδικοῦντι, ἢ (κατὰ τινὰ τρόπον) κατὰ τι παντελῶς ἐν οἰφδήποτε χρόνῳ τούτων ἀντιποιεῖσθαι τολμῶντι».

Ἡ ἐπὶ Μηνᾶ Σύνοδος (543) ἀπεδέχθη τὸ αὐτοκρατορικὸν ἔγγραφο. Τοιοῦτοτρόπως ἔλαβε τοῦτο καὶ ἐπικύρωσιν ᾿Εκκλησιαστικὴν. Δυνάμεθα ὅθεν νὰ τὸ θεωρήσωμεν, καθὼς καὶ τοὺς δέκα ἀναθεματισμοὺς, ὡς ἀμέσως ἀναφερόμενα πρὸς τὴν παροῦσαν Σύνοδον²³³. Τὴν καταδίκην τοῦ ᾿Ωριγένους ἐν τῇ Συνόδῳ ταύτῃ προσυπέγραψαν σὺν ἄλλοις καὶ οἱ ᾿Ωριγενισταὶ Θεόδωρος ὁ ᾿Ασκιδᾶς καὶ ὁ Δομετιανός, οἱ «φερόμενοι ὡς πολιτικοὶ τῶν πραγματικότητων»²³⁴.

233. Β. Στεφανίδου, ἔνθ' ἀν., σ. 212-4. Ἡλιοπόλεως Γενναδίου, ἔνθ' ἀν., σ. 216-7. Ἄμ. Ἀλιβιζάτου, Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ νομοθεσία τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α', Νέα Σιών IB' (1912) 541. Μελέτη ἐκδοθεῖσα καὶ Γερμανιστί. Duchesne, op. cit., p. 172. Fliche et Martin. op. cit., IV, 459. Altaner op. cit., p.p. 166, 463. G. Fritz, op. cit., pp. 1576-8. A. d'Alès, op. cit., pp. 1233-4.

234. Β. Στεφανίδου, αὐτ. σ. 214.